

Mediestödsutredningens promemoria Ett hållbart mediestöd för hela landet (Ds 2022:14)

(Ku2022/01230)

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

Fakultetsnämnden konstaterar inledningsvis att promemorians överväganden till stora delar avser frågor om i vilken form mediestöd ska lämnas (driftsstöd/redaktionsstöd) och hur stödet ska beräknas. I remissyttrandet lämnar fakultetsnämnden huvudsakligen synpunkter på de delar av promemorian som behandlar villkoren för mediestöd.

Mediestödets syfte (avsnitt 8.3)

Av promemorian framgår att 2 § i förslaget till lag om mediestöd (härefter ”mediestödslagen”) är en syftesbestämmelse som inte är avsedd att tillämpas som en självständig förutsättning för stöd (s. 147). Även med beaktande av detta är bestämmelsens andra punkt något otydligt formulerad. Där stadgas att mediestödet syftar att ”bidra till en mångfald av allmänna nyhetsmedier av hög kvalitet när sådan mångfald är av särskild vikt”.

Lydelsen antyder närmast att mediemångfalden är särskilt viktig i vissa situationer eller geografiska områden. I specialmotiveringen anføres dock att det exempelvis ”kan vara av särskild vikt att främja ett allmänt nyhetsmedium av hög kvalitet på nationell nivå som har särskilt stor betydelse för mediemångfalden” (s. 240). Den skrivningen fångar nog på ett mer rättvisande sätt vad som egentligen åsyftas. I linje med detta vore det kanske mer ändamålsenligt att formulera punkten 2 på följande sätt:

2. främja allmänna nyhetsmedier av hög kvalitet som har särskilt stor betydelse för mediemångfalden.

Ett demokrativillkor införs (avsnitt 8.5.1)

I promemorian föreslås att det som ett villkor för mediestöd ska krävas att det allmänna nyhetsmedium som söker stöd ”har en publicistisk verksamhet som inte står i strid med grunderna för det demokratiska styrelseskicket samt respekten för alla människors lika värde och den enskilda människans frihet, integritet och värdighet” (5 § första punkten mediestödslagen).

Förslaget väcker frågor om hur ett sådant villkor förhåller sig till reglerna i TF och YGL, utformningen av villkoret samt hur villkoret ska tolkas och tillämpas.

När det gäller relationen till TF och YGL kan det inledningsvis konstateras att en ytterligare förutsättning för mediestöd föreslås vara att det allmänna nyhetsmediet har en ansvarig utgivare (mer om detta nedan). Det är alltså endast s.k. grundlagsskyddade medier som kommer ifråga för mediestöd. Som framgår av promemorian har ett demokrativillkor tidigare avvisats av Presstödskommittén (SOU 2013:66 s. 405) och senare av regeringen (prop. 2017/18:154 s. 27 f.), bl.a. av det principiella skälet att det allmänna inte på förhand bör blanda sig i mediernas innehåll från värdegrundsperspektiv. Varken regeringen eller Presstödskommitténs ordförande Hans-Gunnar Axberger, som reserverade sig mot kommitténs slutsats, ansåg emellertid att det skulle strida mot TF:s förbud mot hindrande åtgärder (1 kap. 8 § andra stycket TF) att införa ett demokrativillkor. Promemorian ansluter sig till den bedömningen (s. 153). Bedömningen är emellertid inte given. Det har framförts att mediestöd under vissa förutsättningar skulle kunna anses utgöra en hindrande åtgärd i TF:s mening (se Karin Wallin, En demokratibestämmelse i mediestödet – hindrande åtgärd i TF:s mening?, 2019, se även Mikael Ruotsi, Svensk yttrandefrihet och internationell rätt, 2020, s. 332 f.). Såväl principfrågan som de rättsliga aspekterna bör bli föremål för ytterligare överväganden vid den fortsatta beredningen av promemorian.

Om ett demokrativillkor införs bör även utformningen av detsamma övervägas ytterligare. Som regeringen framhåller i lagrådsremissen Statens stöd till trossamfund och demokrativillkor (19 maj 2022) kan enhetliga demokrativillkor för stöd till det civila samhället förväntas leda till ökad förutsebarhet och rättssäkerhet (se vidare SOU 2019:35 Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället). Även Lagrådet har i sitt yttrande över remissen framhållit att det vore fördelaktigt med enhetliga demokrativillkor (Lagrådets yttrande, 2 juni 2022). Dessa synpunkter är möjligen av särskild vikt i detta ärende, med hänsyn till att mediestödsnämndens beslut om mediestöd föreslås inte kunna överklagas (mer om detta nedan). Mot denna bakgrund framstår de skäl som i promemorian anförs till stöd för att utforma demokrativillkoret i mediestödslagen på ett sätt som avviker från andra demokrativillkor vid stöd till civilsamhället inte som övertygande.

I promemorian lämnas även vissa anvisningar vid tillämpningen av det föreslagna demokrativillkoret. Exempelvis framhålls att en ”tydlig situation som bör innebära diskvalificering från mediestöd är om mediets ansvarige utgivare har dömts för hets mot folkgrupp eller något annat tryck- eller yttrandefrihetsbrott” (s. 157). Detta uttalande framstår som mindre väl avvägt. Ansvariga utgivare för landets största dagstidningar har exempelvis åtalats för och i vissa fall även dömts för t.ex. yttrandefrihetsbrottet förtal.

Att ett sådant (enstaka) övertramp automatiskt skulle diskvalificera en tidning från mediestöd kan knappast vara avsikten med ett demokrativillkor. Vidare framhålls i promemorian att mediestöd inte bör ”komma i fråga om mediets journalistik under en längre period karaktäriseras av felaktigt eller vilseledande innehåll” (s. 157). Det är lätt att hålla med om den slutsatsen, men kanske svårare att koppla den till det uppställda demokrativillkoret. Snarare följer det väl av syftesbestämmelsen i 2 § mediestödslagen – att stöd endast ska lämnas till allmänna nyhetsmedier av hög kvalitet – att medier som huvudsakligen ägnar sig åt desinformation inte kan påräkna något stöd.

Sammanfattningsvis finns det flera frågor som behöver belysas ytterligare i relation till det föreslagna demokrativillkoret. Det finns möjligen skäl att ytterligare överväga om inte det nuvarande kravet i mediestödsförordningen (4 § första stycket 6) på att stödberättigade medier måste följa god medieetisk sed, kan utgöra ett alternativ till ett demokrativillkor. Det finns visserligen skäl som talar emot en sådan ordning (se promemorian s. 158), men det finns även skäl som talar för. Ett sådant villkor skulle exempelvis inte riskera att hamna i konflikt med hindersförbudet i TF, eftersom det medieetiska systemet inte uppställer innehållsmässiga krav på samma sätt som ett demokrativillkor. Det finns även en naturlig koppling mellan kravet på att stödberättigade medier måste ha en ansvarig utgivare och ett krav på sådana medier att följa god medieetisk sed, eftersom det medieetiska systemet endast omfattar grundlagsskyddade medier (se 2 § Mediernas etiknämnds stadgar).

Övriga bestämmelser om mediestöd (avsnitt 8.6)

I promemorian föreslås, utan vidare motivering, att kravet på att de medier som tilldelas stöd ska ha en ansvarig utgivare överförs från den nu gällande mediestödsförordningen (s. 167). I förarbetena till mediestödsförordningen anförs att kravet på en ansvarig utgivare ska borga för att de som är berättigade till mediestöd har en ansvarig publicistisk hållning (prop. 2017/18:154 s. 28). Det får antas att samma överväganden ligger till grund för promemorians ställningstagande. I promemorian saknas en kartläggning av om det finns aktörer som skulle kunna ses som allmänna nyhetsmedier, men som saknar utgivningsbevis. Det verkar sannolikt att det numera finns nätbaserade nyhetsförmedlande aktörer som inte har skaffat utgivningsbevis för sin webbplats och därmed saknar ansvarig utgivare. Det framstår inte som självklart att sådana aktörer automatiskt ska uteslutas från möjligheten att få mediestöd (jfr dock vad som sagts ovan angående ett eventuellt krav på stödberättigade medier att följa god medieetisk sed). Under alla omständigheter finns det anledning att följa utvecklingen på detta område.

Mediestödsnämndens beslut (avsnitt 10.1)

Av promemorians förslag till förordning om mediestöd framgår att mediestödsnämndens beslut inte ska kunna överklagas (39 §). Förslaget överensstämmer i detta avseende med regleringen i de nu gällande mediestöds- och presstödsförordningarna. Det nu gällande

överklagandeförbudet har enligt promemorian motiverats med hänvisning till nämndens domstolsliknande karaktär (s. 186). Det kan noteras att det finns andra domstolsliknande nämnder var beslut är överklagbara.

Vidare anføres i promemorian att det faktum att mediestöd lämnas i mån av tillgång på medel, innebär att det inte kommer finnas några ytterligare medel att fördela efter en eventuell överklagan (s. 186). Det förhållandet att bidrag lämnas i mån av tillgång på medel skiljer emellertid knappast mediestödet från andra stöd till civilsamhället, där tilldelningsbeslut kan överklagas.

Ett ytterligare skäl som anføres till stöd för ett överklagandeförbud är att risken bör vara relativt liten för att nämnden fattar felaktiga beslut på grund av brister i ansökningarna (s. 186 f.). I detta sammanhang finns det anledning att peka på att den föreslagna mediestödsregleringen innebär att de tidigare kvantitativa avgränsningarna ersätts av mer allmänt formulerade kriterier. Som framhålls i promemorian ger den nya regleringen därmed större utrymme för tolkning, vilket även ställer högre krav på vägledning vid tillämpningen (s. 144 f.). Inte minst det föreslagna demokrativillkoret kan förväntas ge upphov till en del svåra gränsdragningar.

Sammantaget finns det anledning att ifrågasätta promemorians bedömning att övervägande skäl talar för att mediestödsnämndens beslut inte ska kunna överklagas.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av universitetslektor Mikael Ruotsi. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, professor Anna Singer.

Anna Singer